

СТАНОВИЩЕ

От: *проф.д.н. Ергюл Таир Реджеб*
Департамент Психология,
Институт за изследване на населението и човека - БАН
Професионално направление 3.2. Психология

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 3.2. Психология (Психология на здравето) в катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология”, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”

Автор на дисертационния труд: *Петя Вескова Пандурава*

Тема на дисертационния труд: *„Психосоциални корелати на наднорменото тегло и затлъстяването”*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед №РД-38-249 от 16.05.2023 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”

1. Информация за дисертанта

Петя Вескова Пандурова е редовен докторант в катедра „Обща, експериментална, развитийна и здравна психология” към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски” по научната специалност 3.2. Психология (Психология на здравето) в периода 2019-2023 г. Придобила е бакалавърска степен по „Психология“ (2014 г.) в НБУ и магистърска степен по „Психология на здравето” (2018 г.) в СУ „Св. Климент Охридски“. Притежава допълнителна квалификация като психотерапевт за работа с деца и юноши (2016-2020 г.), психодрама терапевт (2008-2015 г.) и др.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертацията е с общ обем от 223 страници (186 стр. основен текст), включващи: увод; три глави (теоретична, методологична и емпирична); обобщение и заключение; използвана литература и приложение. Представеното съдържание е подходящо онагледено с помощта на 32 таблици и 34 графики. Библиографската справка съдържа 323 източника, от които 18 заглавия на български език и 305 на английски език, отразяващи основни автори и емпирични изследвания върху разглеждания проблем от последните две десетилетия.

Представеният дисертационен труд е посветен на значима за индивидуаното и социалното функциониране тема, свързана с наднорменото тегло и психосоциалните фактори, определящи хранителното поведение и

физическата активност. Въз основа на задълбочен теоретичен обзор е изведен екологичен подход за изследване на множество фактори, оказващи директно или индиректно влияние върху хранителното поведение, свързано с повишаване на телесното тегло. Формулирани са пет хипотези, чрез които се проверяват връзките между психологичните, социалните и средовите (обезогенни) фактори, моделите на хранително поведение и физическата активност, които могат да имат ефект върху телесното тегло. Извадката на изследването включва 712 лица на възраст от 16 до 76 г. ($M=40,24$; $SD=14,58$), повечето от които жени (84,3%). Добро впечатление правят научния стил на изложението и осведомеността на докторантката, както по отношение на проучвания феномен, така и по отношението на използваните статистически методи за анализ на данните. Представените теоретични подходи и използваните методи за анализ са коректно избрани и дават възможност на автора да осъществи своето задълбочено теоретично проучване и да подкрепи с аргументи резултатите от емпиричното си изследване.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Основните научни и научно-приложни резултати от проведеното изследване са разположени в отделните глави на дисертацията, която е структурирана по класически образец с ясно разграничени теоретична, методологична и аналитична част. Теоретичният обзор съдържателно представя същността на изследвания проблем и здравните последици от наднорменото тегло и затлъстяването, наред с връзките между хранителното поведение и физическата активност. Систематично са изведени седем подхода към наднорменото тегло, започвайки от психосоматичната теория, акцентираща върху негативните преживявания, теория за външния ефект (прекомерна хранителна консумация стимулирана от сетивните и хедонистични сигнали на храната), за когнитивно ограниченото хранене и т.н. Основният фокус е върху интегративния екологичен модел, извеждащ няколко нива на влияние (индивидуално, междуличностно и т.н.) върху хранителното поведение, наред с политиките за индиректно стимулиране на здравното поведение и ограничаване на поведението, свързани с хронични заболявания и затлъстявания, приложен и в настоящата работа. Във втора глава детайлно е представена организационната рамка на емпиричното изследване. Коректно са формулирани целта и задачите на изследването. Приложен е широк психологически инструментарим за оценка на изведените фактори, като подробно са представени психометричните им характеристики, свидетелстващи за адекватност на извадката при използваните скали (The Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy, КМО), валидност на скалите за реализация на факторен анализ (тест Бартлет за сферичност) и висока

вътрешна консистентност на скалите (коефициент алфа на Кронбах). В трета глава успешно е реализирана проверката на петте изследователски хипотези с поредица от дисперсионни, корелационни и регресионни анализи. Получените множество емпирични резултати са последователно представени в табличен и/или графичен вид. Обобщено, резултатите потвърждават влиянието на факторите от различните нива съгласно екологичния модел. Фактори на социално и междуличностно ниво (подкрепа за здравословния стил на живот от сеемйството), физическата активност и др. имат директен и/или индиректен ефект върху здравословното хранене. Намалването на контрола върху хранителното поведение, храненето, стимулирано от вкусовите качества на храната и социалната ситуация, семейните хранителни навици и стресът имат значим ефект върху нездравословното хранене. Понижаването на физическата активност и по-високите нива на емоционално хранене имат директен ефект за повишаване на теглото. Получените резултати имат и висока научно-приложна стойност за консултативната и психотерапевтичната практика, за промоция на здравето и за превенция на наднорменото тегло.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд има значими научни и научно-приложни приноси, сред които трябва да посочим: 1) осъщественият задълбочен теоретичен обзор върху психологическите фактори, съдействащи за наднорменото тегло и физическата активност; 2) приложената интегративна методологична рамка за изследване на проблема (вкл. разработването на въпросници за оценка на всекидневните диетични модели, подкрепящите социални и контекстуални фактори); 3) обогатяване на емпиричните знания за влиянието на редица индивидуални, социални и контекстуални фактори за хранителните поведения (здравословно, нездравословно, емоционално и др.) и физическата активност, като се извеждат поведения с директен ефект върху повишаването на телесното тегло (понижаване на физическата активност, по-високите нива на емоционално хранене и др.); 4) приложимост на получените резултати за превенция на наднорменото тегло, чрез интервенции на индивидуално (консултативно и терапевтично) и на социално ниво за подкрепа на здравословния стил на живот.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката е представила списък с шест публикации, пет от които колективни (една под печат) на български език и една самостоятелна (под печат) на английски език. Всички публикации са по темата на дисертацията и са представени на национални научни форуми или са публикувани в научни

издания, като осигуряват публичност на разглеждания проблем пред академичната общност.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем от 63 страници и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд и основните научни и научно-приложни приноси.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд е разработен на високо научно равнище, като докторантката коректно посочва ограниченията на изследването, свързани със диспропорционалната по пол извадка, широкият обхват на самооценъчните инструменти, липсата на обективни критерии за оценка на социалната и обезогенна подкрепа на здравословния стил на живот и др. Също така може да се препоръча по-синтезирано изложение и по-малък обем на автореферата.

8. Заключение

Дисертационният труд на Петя Вескова Пандурова е цялостна и оригинална разработка, включваща задълбочен теоретичен обзор по изследвания проблем, аргументирани теоретични предпоставки и успешно реализирано собствено емпирично изследване. Поставените цел и задачи на изследването са напълно изпълнени, като са постигнати резултати с научен и научно-приложен характер. Считаю, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото прилагане и на вътрешните нормативни документи на СУ „Св. Климент Охридски“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Всичко това ми дава основание да дам своята положителна оценка за дисертацията на тема „Психосоциални корелати на наднорменото тегло и затлъстяването“ и да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Петя Вескова Пандурова образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 3.2. Психология (Психология на здравето).

02. 08. 2023 г.

гр. София

Подпис:

(проф. д.н. Ергюл Таир)